

נלמד בעזרת ה':

מנחות דף עב

למדנו במשנה - קוצרין מפני הנטיעות ומפני בית האבל ומפני בית המדרש:

מאי טעמא? "קצירכם" אמר רחמנא, ולא קציר מצוה: מ"קצירכם" לומדים שדוקא קציר הנעשה בשבילכם, יהיה העומר 'ראשית' ולא יהיה קציר קודם לו. אבל קציר לצורך מצוה מותר לקצור קודם לכן.

למדנו במשנה - ולא יעשה כריכות אבל מניח צבתים:

מאי טעמא? דכמה דאפשר לא טרחינן: כי אנחנו משתדלים לא להתעסק עם התבואה בדרך הרגילה, לפני הקרבת העומר.

למדנו במשנה - מצות העומר להביא מן הקמה:

תנו רבנן. "ואם תקריב מנחת בכורים" מה תלמוד לומר? הרי כתוב כבר בסוף הפסוק "תקריב את מנחת ביכורייך!"

תשובה: לפי שמצות העומר להביא מן הקמה, מנין שאם לא מצא מן הקמה יביא מן העומרין? תלמוד לומר "תקריב".

דבר אחר. "תקריב" לפי שמצוה להביא מן הלח, ומנין שאם לא מצא מן הלח יביא מן היבש? תלמוד לומר "תקריב".

דבר אחר. "תקריב", לפי שמצותו לקצור בלילה, מנין שאם נקצר ביום כשר וזוחה את השבת? תלמוד לומר "תקריב".

"תקריב" כל שהוא וכו': הברייתא מסכמת, לומדים ארבעה דברים מ"תקריב". א. "תקריב" כל שהוא - כלומר אפילו מהעומרין. ב. "תקריב" מכל מקום - אפילו ממקום רחוק מירושלים, שהתבואה מתייבשת בדרך ואינה לחה. ג. "תקריב" ואפילו בשבת. ד. "תקריב" ואפילו בטומאה.

למדנו במשנה - נקצר ביום כשר:

קושיא: והתנן 'כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטיר חלבים ואכרים. זה הכלל - דבר שמצותו כל היום, כשר כל היום. דבר שמצותו בלילה, כשר כל הלילה': עד כאן המשנה במגילה.

קתני לילה דומיא דיום, מה דיום בלילה לא, אף דלילה ביום נמי לא: המשנה משווה את הדינים הכשרים ביום לדינים הכשרים בלילה. כמו שהדינים הכשרים ביום הם כשרים רק ביום ולא בלילה, שהרי אם שחט קרבן בלילה הוא פסול. כך גם דבר הכשר בלילה כגון העומר, כשר רק בלילה ופסול ביום!

תירוץ: אמר רבה - לא קשיא, הא רבי והא ר' אלעזר בר' שמעון: משנתנו סוברת כרבי, ואילו המשנה במגילה סוברת כרבי אלעזר בר"ש. כדלהלן.

דתניא היה עומד ומקריב וכו': כהן שהיה מקריב את מנחת העומר, ונטמאת המנחה בידו. לדעת רבי אם יש אפשרות לקצור שעורים חדשות ולהביא מנחה אחרת, הוא אומר לכהנים שיביאו מנחה אחרת במקומה. ואם אין אפשרות, אומרים לו שיהיה פיקח וישתוק, כי מותר להקריבה בטומאה שהרי קרבן ציבור בא בטומאה. (אמנם אם יש אפשרות להביא אחרת לא מקריבים בטומאה, כדי שלא יאמרו שמותר להקריב מנחה טמאה אפילו של יחיד). לדעת ר' אלעזר בר"ש בכל מקרה אומרים לו לשתוק, כי לא ניתן לקצור עומר חדש ביום, משום שרק הלילה כשר לקצירה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן - ר' אלעזר בר' שמעון בשיטת רבי עקיבא וכו': רבי אלעזר בר"ש הסובר שלא ניתן לקצור עומר ביום, אמר זאת בשילוב של שתי שיטות, א. שיטת רבי עקיבא רבו של אביו רבי שמעון בר יוחאי. ב. שיטת רבי ישמעאל. ורבה בר בר חנה מבאר -

(א.) **דתנן כלל אמר ר' עקיבא וכו'**: 'מכשירי מצווה' (- כגון סכין בשביל ברית מילה) שאפשר לעשותם בערב שבת, אינם דוחים את השבת. ולכן אסור לכרות עצים בשבת כדי לעשות מהם פחמים, כדי לעשות מהם סכין למול בו. (אבל ברית מילה שאי אפשר לעשותה בערב שבת, והיינו כשזמנה חל בשבת, דוחה את השבת).

[והוא חולק על רבי אליעזר הסובר שמותר לכרות עצים בשבת כדי לעשות מהם פחמים כדי לעשות מהם סכין למול.]

(ב.) וסבר לה כרבי ישמעאל דאמר קצירת העומר מצוה. דתנן רבי ישמעאל אומר וכו': נאמר "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות" לדעת רבי ישמעאל הפסוק מלמד שמצות קצירת העומר דוחה שבת. כי "בחריש ובקציר תשבות" מדבר על שבת, ובא לומר שכמו שי'בחריש' אתה צריך לשבות כי אין לך שום חריש של מצוה, כך גם 'בקציר' אתה צריך לשבות רק מקציר שאינו של מצוה, ולא קציר של העומר שיש מצוה לקצור אותו (גם אם יש כבר עומר קצור מערב שבת).

[והוא חולק על רבי עקיבא הסובר שהפסוק בא ללמד דין 'תוספת שביעית' בשמיטה.]

לסיכום: רבי אלעזר בר"ש סובר א. מכשירי מצוה שניתן לעשותם מער"ש לא דוחים שבת. ב. קצירת עומר דוחה שבת.

מבארת הגמרא: **ואי סלקא דעתך נקצר שלא כמצותו כשר, אמאי דחי שבת נקצריה מערב שבת? אלא מדדחי שבת שמע מינה נקצר שלא כמצותו פסול:** אם עומר שנקצר שלא בזמנו (שלא כפי המצוה לכתחילה) כשר, מדוע הוא דוחה שבת? והרי ניתן לקצור אותו מערב שבת. אלא בהכרח שאם נקצר קודם זמנו הוא פסול. והוא הדין אם נקצר לאחר זמנו (ביום) הוא פסול!

קושיא: **ורבי לאו תלמידיה דר"ש הוא?** ואם כן מדוע הוא חולק על רבי אלעזר בר"ש, וסובר שעומר שנקצר ביום כשר? וכי הוא לא שמע מרבי שמעון רבו, את שיטת רבי עקיבא שמכשירי מצוה שניתן לעשותם מער"ש לא דוחים שבת? ואם כן הרי רבי סובר גם שקצירת העומר דוחה שבת (ככתוב במשנתנו שהיא 'סתם משנה' רשב"א), ומדוע הוא לא הגיע למסקנה כרבי אלעזר בר"ש?

הגמרא מוכיחה שרבי היה תלמידו של רבי שמעון מהברייתא הבאה.

והתניא, אמר רבי - כשהיינו למדין תורה אצל רבי שמעון בתקוע וכו': בשבת, היינו מטלטלים לו שמן ואלונטית (= מגבת) מחצר לגג, ומגג לקרפיף (= מגרש מוקף מחיצות), ומקרפיף לקרפיף אחר, עד שהיינו מגיעים למעיין שהיינו מתרחצים

בו. כי רבי שמעון סובר שגגות וחצרות וקרפיפות נחשבים כולם ל'רשות' אחת ומותר לטלטל ביניהם.

תירוץ: סבר לה כאיך דרבי שמעון: באמת רבי סובר כרבי עקיבא שמכשירי מצוה שניתן לעשותם בער"ש אינם דוחים שבת, וכן הוא סובר שקצירת העומר שלא בזמנה כשרה, ובכל אופן הוא סובר שקצירת העומר דוחה שבת! וזאת על פי דין אחר שאמר רבי שמעון.

דתינא, אמר ר' שמעון: בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה! שהרי הקטר חלבים ואברים של קרבן תמיד הקרב בשבת, כשר להקטיר כל הלילה, ובכל אופן לא היה ממתין עד שתחשך להקטיר במוצ"ש, אלא מקטירים בשבת. משום שלכתחילה צריך להקטיר ביום, ודוחים את השבת לשם כך!

ולכן גם לגבי העומר, למרות שניתן להקריב עומר שנקצר בערב שבת, מכיון שאין זה לכתחילה, קוצרים אותו בשבת. (אבל לגבי סכין של מילה שאין זמן מיוחד לעשיית הסכין, אין עשייתו דוחה שבת. כמו שאמר רבי עקיבא).

קושיא: ורבי אלעזר בר' שמעון לא שמיע ליה? האם הוא לא שמע את הדין השני שאמר רבי שמעון? תירוץ: **אלא שאני התם שהרי דחתה שחיטה את השבת:** הוא שמע, אבל הוא סובר שאין זה דומה לכאן. כי דוקא לגבי איברי קרבן תמיד שהשחיטה שלהם כבר דחתה שבת, גם ההקטרה שלהם דוחה שבת. מה שאין כן קצירת עומר שעדיין לא הגיע זמן הקרבתו, (כי זמן קצירתו בליל שבת וזמן הקרבתו בשבת בבוקר), אם כן לא תדחה קצירתו את השבת.

קושיא: ולרבי הכי נמי דחתה שחיטה את השבת: גם רבי בהכרח סובר את החילוק הזה.

תשובה: אלא קסבר רבי קצירת העומר לא דחיא שבת: אלא טעמו של רבי, כי הוא חולק על רבי ישמעאל וסובר שהקרבת העומר אינה דוחה שבת. והיינו משום שאפשר לקצור אותה מערב שבת (ואם כן זהו מכשירי מצוה שאפשר לעשותם מער"ש שאמר רבי עקיבא שאינם דוחים שבת).

המשנה מקשה על כך ממשנתנו וממשנה לעיל:

קושיא: ולא? והתנן 'וחכמים אומרים אחד שבת ואחד חול משלש היה בא':
 העומר היה בא משלוש סאים של תבואה אפילו בשבת. מוכח שהעומר דוחה שבת!
תירוץ: **דלא כרבי:** אכן אין זה כדעת רבי אלא כדעת החולקים עליו. **קושיא:** 'וחכמים
 אומרים אחד שבת ואחד חול בשלשה בשלש קופות ובשלש מגלות'. **תירוץ:**
דלא כרבי. **קושיא:** 'ובשבת יאמר להם שבת זו': הקוצר את העומר בשבת אומר
 לעם לפני שהוא קוצר 'שבת זו'. **תירוץ:** **דלא כרבי.**

קושיא: 'נקצר ביום כשר ודוחה את השבת'. **מאן שמעת ליה וכו':** במשנתנו כתוב
 שאם העומר נקצר ביום הוא כשר, וכן שהעומר דוחה את השבת. והרי מי שמעת
 שאמר שעומר שנקצר ביום כשר? זהו רבי. אם כן משנתנו הולכת כרבי, ובכל אופן
 היא אומרת שהעומר דוחה את השבת!

מאי לאו קצירה: לכאורה כוונת המשנה שהקצירה של העומר דוחה את השבת.
תירוץ: **לא להקרבה:** כוונת המשנה שההקרבה שלו דוחה שבת, אך לא הקצירה
 שלו. **קושיא:** **אבל לקצירה לא? והתניא רבי אומר וכו':** בסוף פרשת המועדות
 נאמר "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל". וקשה מה הפסוק בא ללמד?
 הרי כבר כל המועדות כתובות באותה פרשה כפי שאמרם משה לבני ישראל!

הברייתא משיבה: **לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח שנאמר בהן "במועדו":**
 ללמד שמקריבים אותם 'במועדו' ואפילו בשבת, וכן 'במועדו' ואפילו בטומאה. אך
 שאר קרבנות הצבור מנין לנו שדוחים שבת וטומאה? על כך תלמוד לומר "אלה
 תעשו לה' במועדיכם". ועדיין קשה מנין לרבות עומר והכבש הקרב עמו, וכן שתי
 הלחם והכבשים הקרבים עמהן, שגם הם דוחים שבת וטומאה? על כך תלמוד
 לומר "וידבר משה את מועדי ה'" הכתוב קבע מועד לכולן. עד כאן הברייתא,
 והגמרא מבארת את הקושיא.

למאי? אילימא להקרבה וכו': לגבי מה הפסוק מלמד שעומר דוחה שבת? אם
 תאמר להקרבה, הרי הפסוק מלמד גם ששתי הלחם דוחים שבת, אך וכי שתי
 הלחם בני הקרבה הם? אלא בהכרח שהפסוק בא ללמד שטחינה והרקדה ושאר
 המלאכות הנצרכות להכנת שתי הלחם דוחות שבת. והוא הדין לגבי עומר
 שהקצירה שלו דוחה שבת!

תירוץ: לא, עומר להקרבה ושתי הלחם לאפיה וכו': הפסוק מלמד על הקרבת העומר, ולא על קצירת העומר. וכן על אפיית שתי הלחם, ולא על שאר מלאכות של הכנת שתי הלחם. כי רק את אפיית הלחם אי אפשר לעשות מערב שבת, משום שרבי סובר שהתנור מקדש את הלחם, ולכן אם הוא יאפה את הלחם מערב שבת הלחם יפסל ב'לינה' כליל שבת. ואם כן חייבים לאפות אותו בשבת ביום, ועל כן הוא זוחה שבת.

קושיא: וסבר רבי תנור מקדש? והתניא 'כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא **בשחיטה**. כיצד? שחטן לשמן וזרק דמן לשמן, קדש הלחם. שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן, לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן, הלחם קדוש ואינו קדוש **דברי רבי**. ר' אלעזר בר' שמעון אומר לעולם אינו קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן': בברייתא כתוב שהשחיטה של הכבשים מקדשת את הלחם, ולא האפייה מקדשת אותו!

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק הוקבעו ולא הוקבעו קא אמר: הברייתא לא מדברת על קידוש הלחם, אלא על קיבוע הלחמים. דהיינו שיתחייב להקריב את הלחמים רק עם הכבשים הללו, ולא יהיה ניתן להקריב אותם עם כבשים אחרים. וזה מתקבע כאשר שוחט את הכבשים. אבל קדושת הלחם נעשית על ידי האפייה בתנור.

הדרן עלך רבי ישמעאל 👍

פרק שביעי. משנה: ואלו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים: השיריים נאכלים לכהנים.

מנחת הסלת: שהקמיצה שלה נעשית לפני האפייה. בשונה ממנחות מחבת, מרחשת, חלות, ורקיקין, שקמיצתם נעשית לאחר האפייה.

ומנחת חוטא: לדעת רבנן רק 'מנחת חוטא' של ישראל נקמצת. אבל מנחת חוטא של כהן שאינה נאכלת, גם אינה נקמצת אלא נשרפת כליל על המזבח. לדעת ר' שמעון גם מנחת חוטא של כהנים נקמצת, אך הקומץ שלה קרב על המזבח בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם.

גמרא: אמר רב פפא כל היכא דתנן עשר תנן: כל מקום שכתוב מנחות במשנתנו, הכוונה לעשר לחמים. קושיא: מאי קמ"ל? תשובה: לאפוקי מדרבי שמעון דאמר 'מחצה חלות ומחצה ריקין יביא', קמ"ל דלא: אלא עליו להביא את כל העשר מאותו סוג, או עשר חלות או עשר ריקין.

*

למדנו במשנה - ושיריהן לכהנים

שאלה: מנלן? שהשיריים נאכלים לכהנים?

קושיא: דכתיבא כתיבא ודלא כתיבא כתיב בה "וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן וגו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו": מה השאלה? מנחה שכתוב בה במפורש שהיא נאכלת לכהנים כבר כתוב בה. ואילו מנחה שלא כתוב בה, נלמדת מ"וזאת תורת המנחה" שיש תורה אחת לכל המנחות שכולן שירייהם נאכלים לכהנים לאחר הקמיצה.

תירוץ: באה חיטין לא קמיבעיא לן, כי קא מיבעיא לן באה שעורין: אין לנו שאלה על מנחה הבאה מחיטים, כי סתם מנחה באה מחיטים ולכן הפסוק הנ"ל הולך עליה. אבל מנחה הבאה משעורים (כגון מנחת העומר ומנחת קנאות) מנלן?

קושיא: באה שעורין נמי, מדנקמצת שיריה לכהנים! כי אחרת (אם כולה מוקטרת למזבח) מדוע עושים לה קמיצה? תירוץ: אליבא דרבנן וכו': אכן לדעת רבנן במשנתנו הסוברים שכל המנחות הנקמצות נאכלות, אין לנו שאלה. והשאלה שלנו היא אליבא דרבי שמעון במשנתנו, הסובר שיש מנחה הנקמצת ואינה נאכלת (והיא מנחת חוטה של כהנים). ואם כן קשה, מניין ששאר המנחות הנקמצות שירייהם כן נאכלים לכהנים?

תשובה: אמר חזקיה: נאמר "וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה", הפסוק אומר שמנחה בלולה (- בשמן) ומנחה חריבה (- ללא שמן), שירייהם נאכלים לכהנים. אבל לא כתוב בפסוק האם מדובר במנחה של חיטים או שעורים. אלא שמכיוון שאין צורך ללמד על מנחות חיטים, כי הן נלמדות כבר מהפסוק "וזאת תורת המנחה", אנו לומדים בדרך לימוד של 'אם אינו ענין' לשעורים.

דהיינו, אם הפסוק לא נצרך ללמד על מנחה בלולה של חיטין (כגון רוב המנחות) הוא בא ללמד על מנחה בלולה של שעורין (שהיא מנחת עומר). ואם אין לפסוק צורך ללמד על מחנה חריבה של חיטין (שהיא מנחת חוטא), הוא בא ללמד על מנחה חריבה של שעורין (שהיא מנחת קנאות).